

Turški pohod leta 1532, znan kot nemški pohod ali Alaman Seferi

Dragan Potočnik*

DOI: <https://doi.org/10.62409/czn.271>
CC BY-SA 4.0

UDK – UDC: 94(497.412)“1532”

Potrjeno – Accepted: 29. 11. 2024 | Objavljeno – Published: 20. 12. 2024
1.01 Izvirni znanstveni članek – 1.01 Original Scientific Article

Dragan Potočnik: Turški pohod leta 1532, znan kot nemški pohod ali Alaman Seferi.
Časopis za zgodovino in narodopisje, Maribor 95=60(2024), 2–3, str. 5–24

V tem članku sta objavljena dva turška rokopisa, ki ju hrani rokopisna čitalnica Suleymanya v Istanbulu in prikazuje turški vojaški pohod leta 1532 na Dunaj. To sta dnevnik vojaškega pohoda pod naslovom Tarih-i Sefer-i Zafer-i Alaman. V dnevniku so na kratko opisane dejavnosti osmanske vojske iz dneva v dan. Drugi rokopis je t. i. Celalzadijeva kronika »Tarih-i Sefer-i Zafer-Rehber-i Alaman« (Zgodovina nemške ekspedicije), kjer najdemo v epski obliki podrobnejši zapis o tem turškem pohodu. V obeh rokopisih so nas zanimali predvsem dogodki septembra 1532, ko je turška vojska oblegala Maribor.

Ključne besede: turško obleganje Maribora, Marpurg, Morporuk, Sulejman Veličastni, Ibrahim paša, dnevnik vojaškega pohoda, Celalzadijeva kronika.

Dragan Potočnik: The Turkish campaign of 1532, known as the German campaign or the Alaman Seferi. Review for History and Ethnography, Maribor 95=60(2024), 2–3, pp. 5–24

This article presents two Turkish manuscripts, archived in the Suleymaniye Manuscript Reading Room in Istanbul, which depict the Turkish military campaign against Vienna in 1532. The manuscripts comprise a diary of the military campaign, entitled Tarih-i Sefer-i Zafer-i Alaman. The text provides a concise overview of the daily

* Dr. Dragan Potočnik, izr. prof., Univerza v Mariboru, Filozofska fakulteta, Oddelek za zgodovino, Koroška cesta 160, 2000 Maribor, Slovenija, dragan.potocnik@um.si – Dragan Potočnik, PhD, Associate Professor, University of Maribor, Faculty of Arts, The Department of History, Koroška cesta 160, SI 2000 Maribor, Slovenia, dragan.potocnik@um.si

activities undertaken by the Ottoman army. The second manuscript is the so-called 'Chronicle of Celalzadi', 'Tarih-i Sefer-i Zafer-Rehber-i Alaman' (History of the German Expedition), which provides a more detailed account of this Turkish campaign in epic form. The focus of this article is on the events of September 1532, when the Turkish army besieged Maribor, as documented in both manuscripts.

Keywords: Turkish siege of Maribor, Marpurk, Morporuk, Suleiman the Magnificent, Ibrahim Pasha, military campaign diary, Celalzadi Chronicle.

UVOD

Slovenci smo turško nevarnost spoznali že v prvih desetletjih 15. stoletja, točneje od 1408, ko so vpadli prvič v nam najbližjo Belo krajino. Vpade na naše ozemlje delimo na več obdobj, saj so se odtlej na raznih koncih pojavljali v naslednjih 250 letih. Prvih nekaj vpadov – manjši oddelki, ki so se ločili od glavnine na Hrvaškem – je imelo izključno roparski namen. Sledila je daljša doba (več kot 40 let), ko jih zaradi več razlogov ni bilo. Predvsem so tedanji sultani usmerili vse sile v osvojitve Bizanca, Srbije, Bosne in Albanije. Drug pomemben razlog je prijateljski odnos med Celjanom Ulrikom II. in sultanom Muratom, katerih soprogi Katarina in Mara sta bili sestre – hčerki srbskega despota Jurija Brankovića. Še pred svojo smrtjo je Murat naložil sinovom, naj ne delajo škode na celjskih posestih, te pa so ležale prav ob meji s Hrvaško.

Zato pa se je z letom 1469 začelo drugo obdobje vpadov (do 1483), ki je po silovitosti presegalo vsa druga plenjenja. To je bil čas najobsežnejših, najštevilnejših in po posledicah najtežjih vpadov na Slovenskem. Turki so imeli namen povsem izčrpati naše dežele in razbiti tukajšnjo obrambno moč, da bi jih nato z lahkoto osvojili. Vdirali so z močnimi, številnimi odredi konjenice, sestavljene iz redne bosenske vojske in akindžij. Napadi so bili tako hitri, dobro organizirani in zmeraj nepričakovani, da se jih ni bilo mogoče ubraniti. Navadno so se usmerili v eno od treh osrednjih slovenskih dežel – Kranjsko, Štajersko ali Koroško, a večkrat jih je sla po plenu in sužnjih vodila v enem vpadu hkrati skozi vse tri. Sicer so se vpadi omejevali navadno na manjše predele ene same dežele. Nič nenavadnega niso bili tudi dva, trije in celo štirje vpadi v istem letu. V deželi so se zadrževali po 14 dni ali tudi po ves mesec. Najbolj je trpela Kranjska. Sem so prišli prek Bele krajine ali mimo Reke na Hrvaškem. Pred Krasom so zavili do Soče in v Furlanijo. Na Štajersko so vdirali iz Slavonije in ob Savi pri Brežicah, na Koroško pa le ob največjih pohodih čez gorske prelaze. Šele po jeseni 1483 je za osem let turški val prenehal. Nato so spet nadaljevali skoraj vsako leto do konca stoletja; tedaj pa je ponovno zavladal daljši mir.¹

¹ Halil Inalcik, *Osmanlije, Osvajanje, Osmansko carstvo, Odnosi s Evropom*, Sarajevo 2020, str. 54–60.

Z nastopom sultana Sulejmana (vladal 1520–1566), ki si je zelo želel osvojiti Dunaj, je nastopilo tretje obdobje turških vpadov. V letih 1522–1540 so se ropanja kar vrstila, vendar tokrat bolj enakomerno po Kranjski, Primorju, Štajerski in tudi po Prekmurju, kamor so Turki tedaj šele začeli vpadati. Vsi ti vpadi – razen nekaterih – pa niso imeli ne ostrine ne obsega prejšnjih, Turki pa se sploh niso več pojavili na Koroškem. Leta 1532 je slovenska Štajerska doživela prehod ogromne turške armade s Sulejmanom na čelu. Turški pritisk je deželni knez Ferdinand lahko zaustavil šele s sklepanjem za Turke ugodnih večletnih, obnavljajočih se premirij. Konec petdesetih let so zabeležili zadnji vpad na Kranjsko. Tudi ta dežela in Štajerska sta odtlej lahko pozabili na grozote vpadov. Zato pa se je od srede sedemdesetih začel turški pritisk na slovenski severovzhod. Turki so na Ogrskem bistveno ozemeljsko napredovali, tako da je prostor čez Muro začel doživljati prave roparske napade. Malo pozneje so napredovali še na Hrvaškem, kjer se je turško ozemlje razširilo do reke Kolpe, kar je pomenilo, da se je mejam Kranjske približalo na vsega slabih 30 km. Zaradi tedaj že dobro delujoče obrambne linije pa Turki niso več mogli razmišljati o nenadnih vpadih na naše ozemlje.

Kako je prišlo do prehoda celotne turške armade leta 1532 na Štajerskem?

Sultan Sulejman se je tega leta ponovno odpravil nad Dunaj s približno enako množino vojaštva kot tri leta poprej. Vendar se je moral že na severozahodu Ogrske obrniti proti domu. Nekaj manj kot 140.000 vojakov in spremljevalnega osebja se je septembra vračalo čez Štajersko mimo Lipnice, Maribora in Ptuja. Pri Mariboru so čez Dravo v nekaj dneh zgradili zasilen most ter zahtevali predajo mesta. Ker se Maribor ni vdal, so ga oblegali, nato pa nadaljevali pot proti Ptujju na Hrvaško.²

DNEVNIK VOJAŠKEGA POHODA³

V dnevniku vojaškega pohoda, ki ga je organiziral Sulejman Veličastni proti nemškemu cesarju Karlu V. leta 1532, najdemo poti osmanske vojske od

² Ivan Zelko, *Zgodovina Prekmurja*, Murska Sobota 1996, str. 322–323.

³ Dnevnik tega vojaškega pohoda, ki ga avtor objavlja v članku, je shranjen v knjižnici rokopisov Süleymaniye v Istanbulu pod naslovom Tarih-i Sefer-i Zafer-i Alaman. Ohranjenih je osem vojaških dnevnikov iz obdobja vladavine sultana Sulejmana, ki so shranjeni v Avstrijski nacionalni knjižnici na Dunaju. Zapisi v pričujočem članku imajo »zgodovinsko vrednost«, saj so prevedeni iz rokopisov (napisani v stari turščini, v kateri je ok. 20 % arabščine; napisani so v arabski pisavi). Stavki so velikokrat težko razumljivi, imena krajev pa poturčena, zato si je avtor pomagal tudi s člankom Mehmet Akifa Erdoğan, »Kanuni Sultan Süleyman'ın 1532 Tarihli Alman Seferi Ruznamesi« Tarih İncelemeleri Dergisi, XXIX/1, 2014. Izvirni naslov članka je »Alman veya Alaman Seferi veya İspanya Kralı Kasdına Sefer veya Üçüncü Macaristan Seferi.«

Istanbula do Kőszega⁴ in od Kőszega do Istanbula ter kraje, kjer so dan za dnem taborili. Podatki o tem vojaškem pohodu so predstavljeni v osmanskih kronikah tega obdobja.

Podroben dnevnik tega vojaškega pohoda je shranjen v knjižnici rokopisov Süleymaniye v Istanbulu pod naslovom Tarih-i Sefer-i Zafer-i Alaman.

Sulejman Veličastni se je 25. aprila 1532 s svojo vojsko odpravil iz Istanbula. Glavni namen pohoda je bil boj z nemškim cesarjem Karlom V.,⁵ da bi tako Avstrijci, Nemci in Čehi priznali Ivana (Jana) Zapoljo za madžarskega kralja.

Sultanova vojska je vključevala 12.000 janičarjev, 30.000 anatolskih vojakov, 16.000 rumelijskih vojakov, 20.000 konjenikov, poleg teh pa še roparje (akindžije), Tatare in bosanske sile. Pohod je trajal 210 dni oz. sedem mesecev.

Pred pohodom je v palači İbrahima paše v Istanbulu potekala veličastna slovesnost obrezovanja, da bi izboljšali moralo vojakov. Na to slovesnost so bili povabljeni tudi veleposlaniki. Med povabljeni je bil Nikola Jurišič, kasnejši poveljnik trdnjave Kőszeg. Za vrhovnega poveljnika je bil imenovan veliki vezir İbrahim paša, ki je prevzel tudi naziv rumelijski beglerbeg.⁶

Kratek pregled pohoda po dnevniku vojaškega pohoda:

Sultan je z mogočno vojsko zapustil Istanbul 25. aprila 1532 (19. dan ramadana). Osem dni kasneje je prispel v Edirne. 17. maja je vojska zapustila Edirne. Šest dni kasneje so dosegli Plovdiv (Filibe); nato so pot nadaljevali proti Sofiji. 11. junija je v Niš prispel veliki vezir İbrahim paša. Dva dni kasneje, 13. junija, so v Nišu sprejeli Ferdinandovega odposlanca. 25. junija sta sultan in paša iz Niša prispela v Beograd. 27. junija je sultan prečkal reko Savo in postavil

V pričujočem popotniškem dnevniku so na kratko opisane dejavnosti osmanske vojske iz dneva v dan.

Avtor članka je v rokopisni čitalnici Süleymanya v Istanbulu našel še kroniko pohoda t. i. Celalzadijevo kroniko »Tarih-i Sefer-i Zafer-Rehber-i Alaman« (Zgodovina nemške ekspedicije), kjer v epski obliki najdemo podrobnejši zapis o tem turškem pohodu.

⁴ Nemško Güns, madž. Kőszeg, hrvaško Kisej je mesto na Madžarskem. Utrdba Kőszeg je leta 1532 zaustavila veliko turško vojsko na poti proti Dunaju. Poveljnik maloštevilne mestne posadke Nikola Jurišič (Jurisics Miklós) je med 5. in 30. avgustom odbil 19 nasokov vojske velikega vezirja Pargalı İbrahim paše.

⁵ Karel V., rimsko nemški kralj in cesar (1519–56), španski kralj (kot Karel I., 1516–56), avstrijski nadvojvoda (kot Karel I., 1519–21). Kot dedič kar štirih vladarskih dinastij (avstrijske, burgundske, kastiljske in aragonske) si je prizadeval to nehomogeno dediščino preoblikovati v enotno katoliško vladavino in se z njo postaviti v bran Turkom.

⁶ M. Akif Erdoğan, »Kanuni Sultan Süleyman'ın 1532 Tarihli Alman Seferi Ruznamesi« Tarih İncelemeleri Dergisi, XXIX/1, 2014, p. 167–170.

svoj štab na ravnici Srem.⁷ Tam so se jim pridružili še anatolski in rumelijski vojaki. Vojska, ki je odšla od tod 9. julija, je šla skozi razna mesta ob številnih gradovih; tako so 9. avgusta prišli do trdnjave Kőszeg in še isti dan je bil izdan ukaz za obleganje, ki ga je vodil veliki vezir İbrahim paša. Deseti dan obleganja so začeli z razstrelitvijo obzidja, vendar neuspešno. Dva dni pozneje so poskusili znova; nato se je İbrahim paša odločil trdnjavo zažgati z lesom. Vsi vojaki so začeli zlagati drva okoli trdnjave. Po devetnajstdnevem obleganju je grajski poveljnik Nikola Jurišič predal trdnjavo Osmanom. Na srečanju iz oči v oči z Jurišičem je sultan izjavil, da je zadovoljen s simbolično predajo mesta zaradi občudovanja izkazanega odpora. Dogovorila sta se, da bo deset janičarjev izobesilo turško zastavo na najvišji bastiji gradu in da turška vojska ne bo vstopila v mesto. Jurišič je z veseljem sprejel ta predlog, saj je bila polovica branilcev mrtvih ali ranjenih; zmanjkalo jim je streliva.⁸

Mesto Kőszeg še vedno ohranja spomin na dan, ko je bilo osvobojeno. V mestu vsak dan ob 11. uri zvonijo cerkveni zvonovi, saj je 30. avgusta 1532 sultan Sulejman svoji vojski ukazal, naj se ob tej uri premakne.

Turško obleganje je trajalo tri tedne. Vprašanje, mimo katerega ne moremo, je, zakaj se je sultan tako dolgo zadrževal pred to trdnjavo. Pravzaprav je nekaj tisoč mož zadostovalo za obleganje mesta in glavnina vojske bi lahko nadaljevala pot proti Dunaju. Najverjetneje so se zadržali pred trdnjavo tako dolgo, ker so pričakovali, da bo cesarska vojska prišla na pomoč in da bo tako prišlo na območju med Kőszegom in Neusiedlerseejem (območje je primerno za veliko bitko) do odločilne bitke med vojsko sultana Sulejmana in cesarsko vojsko.

Turška vojska je nadaljevala pot proti Gradcu, nato proti Mariboru in nato po Dravski dolini proti jugu. Na poti proti jugu, proti Muri in Dravi, je nastala tudi zanimiva zgodba o Turku iz Purbacha.⁹ Turški roparji so med tem pohodom napadali tudi več sto kilometrov pred vojsko in se ukvarjali z izvidniškimi dejavnostmi. Tako so roparji napadli skoraj vsako dolino južno od Donave. Eden od teh napadov je napad na vas Purbach. Purbach je kraj na zahodni obali Neusiedlerskega jezera, takrat imenovano Feketevaros. Med

⁷ Sirem (Srem) je pod osmansko vladavino zadovoljevali potrebe osmanske vojske po žitu in mesu.

⁸ Tarih-i Sefer-i Zafer-i Alaman.

M. Akif Erdoğan, »Kanuni Sultan Süleyman'ın 1532 Tarihli Alman Seferi Ruznamesi« Tarih İncelemeleri Dergisi, XXIX/1, 2014, p. 167–177.

⁹ Morda je to vaška legenda, morda okameneli Turek ni upodobitev kogarkoli, ampak je le figura odpora. Resnica je, da je ta zgodba še vedno »živa«. V Avstriji jo še vedno prodajajo kot pravljico, ki jo berejo osnovnošolci. V tej vasi (Purbach) še vedno stoji hiša, kjer so ujeli turškega vojaka. Klet, kjer so janičarji pili vino, so spremenili v restavracijo. Vina, ki jih tukaj strežejo, se imenujejo »Purbacher Türke« (Turk iz Purbacha).

vojno leta 1532 so jo tako kot druge vinogradniške vasi napadli Turki. Vaščani so pred Turki vas zapustili in tako je eden od plenilcev vstopil v klet neke hiše; tam je zagledal vino v sodu in si ga privoščil. Medtem so njegovi tovariši zapustili vas. Vaščani so ga presenetili, zato se je skril v dimnik hiše. Ko so v hiši zakurili, je splezal na dimnik, da se ne bi zadušil. Vaščani so ga ujeli. Kljub sovražstvu do Turkov ga vaščani niso ubili, ampak so mu svetovali, da s krstom spremeni vero in ostane v mestu. Strinjal se je. Kasneje se je poročil in živel kot ostali vaščani. Nanj še danes spominja kamniti doprtni kip, ki ga prikazuje, kako gleda naokoli iz dimnika s turbanom na glavi.¹⁰

Osmanska vojska je nadaljevala pot proti jugu in se kmalu znašla pred Gradcem. Ker je šlo za močno utrjeno trdnjavo, je niso poskušali zavzeti; pustošili so po okolici. Po prečkanju reke Mure so dosegli Dravsko dolino pri Mariboru, kjer je sultan ukazal postaviti svoj tabor. Sledila je gradnja mostu čez Dravo v bližini mesta. Ko so reko prečkali, so požigali in uničevali širše ozemlje današnje vzhodne Slovenije. Istočasno je Kasim Bey, eden od poveljnikov osmanskih roparjev, z 12.000 vojaki prečkal Alpe in napredoval do Linza; ko pa je izvedel, da se je sultan začel vračati, se je tudi on z vojsko obrnil proti jugu.¹¹

Omenjeni vir o dogodkih v času od 10. do 27. septembra 1532 piše:

»10. september: danes je bila v mestu Kalamiš požgana cerkev in iz nje so odpeljali veliko ujetnikov. Veliko nevernikov se je zoperstavilo vojakom ob zori in bil je hud boj, v katerem je bilo ubitih 400 nevernikov. Nekaj smo jih ohranili pri življenju in bili so pripeljani k paši.

11. september: veliko gora je bila prehojenih in tatarski kan je z vojski vdrl na drugo stran reke Mure, na graško grajsko polje in se ustavil pred velikim mestom.

12. september: od zore se je prečkala reka, znana kot reka Mur (Mura opomba avtorja), ki je še nikoli niso prečkali brez mostu, in z Alahovo milostjo je zmagovita vojska prečkala vodo brez mostu, a marsikomu je odneslo težo in celo nekaj mož je poginilo.

13. september: Layneçe (Lipnica), mesto smo požgali in zajeli številne ujetnike. Trdnjava na nasprotni strani je bila izropana. Našli smo veliko moke in rži za vojsko.

¹⁰ Purbach'in Simgesel Efsanesi »Purbach Türk«, <https://www.aktuel.at/index.php/9-grid/2901-purbach-n-simgesel-efsanesi-purbach-tuerk>.

¹¹ Feridun Emecen, Kanuni Sultan Süleyman ve Zamanı, (Sultan Suleiman and His Time) Türk Tarih Kurumu, 2022, p. 204.

14. september: osvojena je bila trdnjava Pachani in na poti je bilo veliko težav.

15. september: bilo je toliko dima, da človek ni mogel videti človeka.¹²

Za dogodke v zvezi z obleganjem Maribora in s prečkanjem Drave v bližini mesta je mogoče prebrati naslednje:

16. september: vojska se je ustavila ob gradu Morporuk na robu dravske vode. Veliko težav je bilo za vojsko ta dan, saj je morala prečkati močvirja na sedmih ali osmih mestih. Bilo je veliko težav. Na poti je bilo več gradov z imeni Lemyuh, Ashlanice in Radosik. Mogočna vojska jih je osvojila. Še isti dan je vojska oblegala trdnjavo Morporuk in začela graditi most na reki Dravi.

17. september: njegova eksclenca sultan in paša, ki je bil določen za gradnjo mostu čez Dravo, sta si ogledala gradnjo mostu. Mesto se ni predalo; niso predali ključa, zato smo silovito udarili.

18. september: obleganje še ni končano in most še ni bil dokončan.

19. september: ker most ni bil dokončan, so dela nadaljevali in nadaljevali z obleganji.

20. september: danes je paša njegova eksclenca šel čez most; od zore do ure do sredine jutra je bila taka gneča in težave, da je bilo nerazložljivo. Paša in drugi vezirji so sedeli na mostu in mimo so neprestano hodili vojaki. Potem, ko so prapori takratnih kraljestev vzniknili z obzorja, so poveljniki in paša sestopili s svojih konj in stali na tleh. Sultan jih je pogledal z milostjo in globoko vero; izvedel je lep pozdrav in se ustavil ob vsakem od njih. Paša je položil obraz k njegovim nogam; pozneje so se z obrazom dotaknili sultanovih nog tudi drugi poveljniki. Ker je paša od jutra do večera stal na konju in hrabil vojak, ga je njegova eksclenca sultan obdaril; podaril mu je odličnega konja, zlatnike in srebrnike.

21. september: vojaki so šli čez most do poldneva in popoldne požgali most.¹³

V navedenem turškem viru je torej zapisano, da je turško obleganje mesta trajalo od 16. do 19. septembra, ker jim meščani niso predali ključa mesta. Podrobnosti obleganja niso navedene.

¹² Tarih-i Sefer-i Zafer-i Alaman.

M. Akif Erdoğan, »Kanuni Sultan Süleyman'ın 1532 Tarihli Alman Seferi Ruznamesi« Tarih İncelemeleri Dergisi, XXIX/1, 2014, p. 167–187.

¹³ Tarih-i Sefer-i Zafer-i Alaman.

M. Akif Erdoğan, »Kanuni Sultan Süleyman'ın 1532 Tarihli Alman Seferi Ruznamesi« Tarih İncelemeleri Dergisi, XXIX/1, 2014, p. 177–187.

V nadaljevanju kronike je zapisano:

Do poldneva so vojaki prestopili reko in nato požgali most, mostove, prečkane na Dravi.

22. september: oblegali trdnjavo Bitoy.

23. in 24. september: pristali pri trdnjavi, imenovani Munča na robu Drave. Prečkali smo strm prelaz, kar je brez primere; mnogi so leteli čez pečino in vse imetje z njimi, skupaj s konji.

25. september: pred varadinsko trdnjavo, prečkali več močvirij.

26. september: danes je paša zapustil Njegovo Veličanstvo in ostal kot zadnja straža za trdnjavo Lugovic in tudi danes so bila prečkana velika močvirja in bilo je veliko težav.

27. september: danes je sultan odšel v trdnjavo Harbutya proti Ösijeku; paša pa je odšel v Pojogo in večina trdnjave je bila zavzeta, nato pa požgana.«¹⁴

CELALZADIJEVA KRONIKA

Za pojasnitev turškega pohoda in dogodkov septembrskih dni, ko je bila turška vojska pred Mariborom, je v omenjeni rokopisni čitalnici Suleymanya v Istanbulu še Celalzadijeva kronika,¹⁵ kjer lahko preberemo:

»Ta ep je zahvala velikemu vezirju od sultana. Na tem pohodu je bilo osvojenih veliko gradov. Ko je bila osvojena trdna grajska ključavnica, ki je bila dolga stoletja ovita s talismanom in do katere ni mogel niti sultan, niti poveljnik paša (veliki vezir İbrahim paša op. avtorja), je bil paša odlikovan z milostjo in blagoslovom sultana za to osvojitev. Vsaka od osvojitvev je bila dragocena kot nebeška oblačila in vredna vsega poklona. Iz džihada je dosegel tisoč vreč zlata in srebra, tako veliko, da je bilo nemogoče izračunati.

Tudi poveljniki provinc, ki so bili v službi pri osvajanju trdnjav, so prav tako prejeli nagrade časti v skladu s svojimi zaslugami. Potem, ko je sultan ta darila poslal paši 30. avgusta 1532, ko se je tabor cesarske vojske preselil iz kraja, kjer je imel svoje čete, in se nameraval spustiti v sosenko, imenovano »Safit«, je tudi paša odšel iz trdnjave. Tistega dne sta poveljnika stala na polju

¹⁴ Tarih-i Sefer-i Zafer-i Alaman.

M. Akif Erdoğan, »Kanuni Sultan Süleyman'ın 1532 Tarihli Alman Seferi Ruznamesi« Tarih İncelemeleri Dergisi, XXIX/1, 2014, p. 180–187.

¹⁵ Poleg dnevnika tega vojaškega pohoda je v knjižnici rokopisov Süleymaniye v Istanbulu že omenjeni rokopis t. i. Celalzadijeve kronike pod naslovom »Tarih-i Sefer-i Zafer-Rehber-i Alaman«, (Zgodovina nemške ekspedicije), kronika pohoda sultana Sulejmana leta 1532, ki je precej obširna in ima 180 strani). Tekst v članku pokriva obdobje med 30. avgustom in 27. septembrom (14 strani). Omenjeni vir je zapisan v stari turščini v arabski pisavi. Avtor ga je prevedel; v tekstu je dobesedni zapis.

in se približala ljubljenu sultanu, da sta mu tam lahko poljubila roke in položila obraz k njegovim nogam, kot je bilo običajno. Nato so se vrnili od sultanovega šotor na strelišče, kjer je bila vojska nameščena, in tam so ostali tri dni.

Kot se je izkazalo, je bilo v tej sosesčini mesto, imenovano Sopron, ki je imelo veliko cerkva, ki so bile kot tempelj Somnath¹⁶ z mnogimi znaki nezvestobe in umazanijo malikovanja. Značilnosti cerkve, na primer, v vsakem od njih je bilo veliko neprimernih velikih in nebesnih zvonov in na vsakem od njih je bilo veliko svetlih in grdih ikon, razporejenih na čvrstih zlatih topovih, ki so se vrteli kot luna in svetili kot sonce, in bilo je veliko čudnih križev, ki jih je bilo treba uničiti. Vsak od njih je gorel s sijem od daleč, kot bi bil luna ali ogenj.

3. septembra 1532 je zmagoviti prapor islama prispel v sosesčino mesta. Neverniki in grešniki so v strahu za svoja življenja in premoženje prosili za usmiljenje in takoj izročili ključ mesta. Ko so bila njihova vrata osvojena kot srca prevarantov, so jih na široko odprli kot usmiljeni možje in jih dali na voljo častnim nogam ljudi islama. Prinesli so obilna darila sultanu in položili veliko bogastva na njegovo pot. Z njegovim ediktom je zavladala popolna pravičnost in mir; nikomur ni bila prizadeta lastnina in nikomur družinski člani. Potem, ko je bila ta osvojitev veličastna s svojim plenom, se je sultan preselil od tam in se 7. septembra 1532 postavil v bližino trdnjave, znane kot ... (ime gradu je prazno op. avtorja). Nato so trdnjavo zavzeli s predajo. Ulovili in ujeli so brezpogojno vse, brez spopada.

Kralj, ki je to vladal in je zagrešil hudobna dejanja, se je popolnoma zavedal svojega stanja in dejanj. Iz strahu in groze pred napadom islamskih vojakov mu je postalo jasno, da nima moči, da bi se odzval na napad. Zavedal se je nemoči in sprejete odločitve islamske vojske o uničenju in požiganju njegove države.

Mesto Dunaj je bil končni cilj blagoslovljene sultanove ekspedicije v alamanski/nemški ekspediciji, še prej je bilo potrebno uničiti nevernike madžarske province, ki so zapustili pokorščino sultanu in zagnali hudobijo in zlo ter pri tem vztrajali. Napadali in plenili so ter prizadejali vse vrste nesreč in muk. V tem pohodu, ki se je zgodil v delu avstrijske dežele, je bilo zato vse izropano in požgano.

Gorelo je tako, da se zaradi dima, ki se je valil iz njega, nebo ni videlo; nad gorami pa niso bili vidni oblaki, ampak dim gorečega ognja. Kot je pojasnjeno, so naši vojaki šli po pokrajinah nevernikov in jih s kadilom preganjali kot

¹⁶ Somnath tempelj je hinduistični tempelj. Verjetno kronist označuje s poimenovanjem Somnath tempelj, da gre podobno kot pri hindujcih tudi pri katolikih za čaščenje številnih božanstev (kipi in podobe v cerkvah).

živali. Menda je bil tisti ogenj tak ogenj, da jim je vstopal v hiše od kota do kota in jih lovil. Sredi njihovih provinc se je zaslišal zvok topov in mušket, iz krvovpijočih mečev pa so zjutraj in zvečer prihajale svetle strele po vsej njihovi državi. V rokah naših vojakov so bili neverniki v vseh pogledih nemočni; trpljenje islamskega vojaka in neizmerna bolečina, ki so jo povzročili, pa sta se obrnila na glavo kot drevesa v vodi. Brez dvoma, sultan islamskih držav, na otoku Firengistan,¹⁷ zvok njegove mogočne moči in njegove slave in slovesa je opustošil deželo nevernikov tako, da tam, kjer je bilo omenjeno njegovo ime, voda ni mogla teči in otroci niso mogli jokati od strahu.

Medtem smo izvedeli, da je bil ta sramotni in osramočeni kralj, ki je imel drznost, da se je sredi nesreče razglasil za »kaiserja«¹⁸, zaljubljen v upiranje ljudem islama.

Gora na poti naših vojakov, gora Alaman,¹⁹ katere vrh je bil eno z nebom in njeni vrhovi so bili prilepljeni na nebo. Veter je bil obilen in na njegovih vrhovih sta bila vedno sneg in led. Od daleč bi luč snega na njenih hribih sijala kot sonce. Ne glede na to, koliko so ljudje v njem jokali od krivice, jih niso slišali. Vznožje gore je bilo polno porušenih gradov. Prišli smo v mogočno sotesko, imenovano »Vilaytaberg«, ki je slovela po svoji divjini. Njena široka kotanja je bila polna vasi in mest, obdana z milimi vodami in prijetnimi potoki, njeni robovi pa so bili prijetno hladne planjave z dobro vodo in dobrimi jagodami.

Dne 8. septembra 1532 so bili zlobni in nesramni ljudje, ki so bili na mogočnem prelazu, kljubovalni in trmasti, in nekateri pogumni vojaki vojske so jim šli nasproti in streljali nanje z vseh štirih strani; trosili so ogenj na peklenske ljudi in v kratkem času so jih premagali in osvojili prelaz.

Dan po tem dnevu (9. septembra 1532) se je izkazalo, da imajo tod maščevalni neverniki mesto, imenovano »Füfundar« (Karofondar).²⁰ Za hribi je bilo polno nevernih vojakov. Ko je vojska šla pred vojake zmagovalnih vodnikov, ki so šli pred zavezništvom, so se ustavili in začeli osvajati, so se neverniški vojaki, ki so bili notri, zavzeto bojevali in nadaljevali z bojem in tam so bile močne cerkve kot trdnjave varno zavetje. Zavezali so vrata; imeli so dovolj orožja, zato so se upirali. Številni pogumni možje islamske vojske so prihajali nanje in vsakega izmed njih odločno napadli. Med stranema je bil hud boj. Mnogi so umrli z mečem v roki. Tam je bila dobesedno tržnica življenj in veliko izmenjav življenj, vendar jih zaradi trdnosti strukture ome-

¹⁷ Ta izraz se uporablja za krščanske države in vsi kristjani se imenujejo »Frenk« ne glede na njihovo etnično pripadnost ali državo. Izraz »otok« se tukaj uporablja za omalovaževanje, sicer to ni pravi otok, opomba avtorja.

¹⁸ Cesarja, op. avtorja.

¹⁹ Pri mnogih poimenovanjih turškega kronista je težko ugotoviti, za kateri kraj gre. Tako lahko le sklepamo, o katerih krajih piše.

²⁰ Obe poimenovanji sta neznani.

njenih cerkva ni bilo mogoče osvojiti z osvajanjem ne glede na to, koliko so se trudili. Tudi njihova predaja je bila tako nemogoča kot njihov prihod k pravi veri. Nato so s štirih strani streljali na vrata vsakega od njih. Vpitje nevernikov v modrem dimu je seglo do neba in vrata in zidovi so bili upepeljeni skupaj s trdovratnimi neverniki v njih, skupaj z njihovimi ženami in hčerami.

11. septembra 1532, ko se je vojska nameravala ustaviti na poligonu, imenovanem »Kalanis« (Gleisdorf opomba avtorja), se je nekaj vojakov, ki so lovili sovražnika, ločilo od vojske in odšlo na drugo stran. Tisto noč so ostali in prespali na polju in nevernik z imenom »Andore«, ki je bil gospodar gradu, imenovanega »Nepura«, gradu neverstva v tej regiji, je vstopil v tabor z velikim številom svojih podrejenih in je bil pripravljen na arogantnost in sovraštvo. Izkazalo se je, da so nekateri muslimani iz napadalne skupine in drugi mirno spali v zgradbi, nevernik pa je bdel nad njimi in izkoristil priložnost, da je ob neprimernem času igral na bobne in tamburine ter jih napadel ponoči. Medtem ko so bili v omami spanca, je tako umoril veliko ljudi islama. Ko se je to zgodilo in je izbruhnil boj, so se prebudili iz spanja in se začeli bojevati in ponoči je žvenket mečev povzročil bleščeče strele in divje vetrove na divjih konjih. Medtem so se pogumni vojaki islama z božjo pomočjo zavedli boja in prijeli za orožje.

Tisti dan so prišli v drugo mesto, imenovano »Besluf«²¹, eno od mest nevernikov. Večina nevernih prašičev v tem mestu je padla pod meči; nekaj se jih je zateklo v cerkev, ki je bila trdna kakor grad. Med potjo so se islamski vojaki tu ustavili in ga takoj zravnali z zemljo ter pobili borce in zajeli njihove žene in otroke, kraj pa je postal sovje gnezdo za te hudobneže.

12. septembra 1532 smo varno prečkali prelaz »Laytaberg« in dosegli polje, ki je bilo obdano s cvetočimi vasmi in mesti.

Ko smo šli globlje v deželo nevernikov, je število mest naraščalo. Med takimi slavnimi mesti je bilo v starodavno mesto, imenovano »Graz«, ki je bilo nekdanja prestolnica kraljev nevernikov in je bilo nekdanje središče politeizma in bogokletja. Spet smo bili popolnoma seznanjeni s položajem njihovega kralja, ki je spoznal, da se ne morejo zoperstaviti in soočiti z islamskim sultanom, zato ni hotel iti v vojno; skrival se je in skušal rešiti svoja življenja in svoje imetje. Kmalu je postal nemočen v vsaki situaciji.

Sultan je dal povelje uničiti neverniško državo. Z njegovim ukazom so zadeli cvetoča mesta te dežele z gorečim ognjem z desne in leve strani in dim se je dvignil do sonca in pokril nebo in postal oblak muke za nevernike. Te nevernike je toplota ognja spremenila v peč in z dimom spremenila v noč. Vojska je povzročila neverjetno škodo lastnini nevernikov med vrnitvijo v

²¹ Kraj med Gleisdorfom in Gradcem.

deželo islama. Požgana in uničena mesta, mladi in stari pa so bili po sultanovem ukazu pobiti ali ujeti.

Kolikor je bilo mogoče, so si prizadevali preveriti položaj nevernikov in jih spraviti k pameti, da bi pregledali odločitev, ki je bila sprejeta od zgoraj do sem. Videlo se je, da so bile njihove dežele podvržene neskončnemu opustošenju in da ni več prostora za uničenje in da ni drugega načina, kako ponižati sovražnika in se mu maščevati. Tako so se po Koranskem verzu »bolje se je obrniti nazaj« pomaknili neposredno proti deželam islama, ne da bi šli dlje v te dežele in okoli njih; prapori kolibrija so poleteli, hrepeneči po svojem starodavnem gnezdu, in se hrepeneče odpravili za zrak, vodo, nebo, kamen in zemljo Anatolije. Vsak od vojakov je bil spomenik zmage; korakal je proti deželam islama, kjer je bilo njihovo premoženje varno in uspešno.

13. septembra 1532 so prispeli na polje gradu, imenovanega »Üşlüş« (Seggau op. avtorja), ki je imel veliko, trdnjavi podobno cerkev na velikem trgu, imenovanem »Layneçe« (op. avtorja Lipnica). Neverniki, ki so bili okoli gradu, so vstopili v cerkev in se tam skrili s svojimi družinami in imetjem. Takoj, ko so levom podobni vojaki prišli tja, so stavbo zravnali z zemljo in moške v njej poklali ter zajeli njihove otroke in žene, vsak vojak pa je s plenom obogatel.

15. septembra 1532 je bila dosežena znamenita trdnjava, imenovana »Hemay/Peyhan«. Zgrajena je bila na hribu med dvema visokima gorama. Bila je naseljena trdnjava in je imela veliko predmestje, ki je bilo utrjeno s trdnim obzidjem. Opremljena je bila s topovi in puškami ter do vrha napolnjena z meči, puščicami in majhnimi topovi. V njem so bili zlobni ljudje, kot so črnci, in številni bojovníki z demonskimi obrazi. Takoj, ko so islamski vojaki dosegli trdnjavo, so napadli, in ko so konjeniki prispeli pred obzidje, so razjahali in postali pehota ter se začeli bojevati z neverniki. V kratkem času so osvojili grad in porušili njegovo obzidje. In jezdili so nad nevernike in, kot Božja usoda, neustrašno prišli nadnje. In vsi so se združili in jih udarili s svojimi hudimi meči iz sovraštva kakor lačen volk napade ovco, a le prekleti neverniki so ostali trdni v svoji gorečnosti. Dolgo so se bojevali, nato pa obupali, trupla pa so se kopičila na bojišču. Kri, ki je tekla iz njih, je bila kot reka. Preživeli neverniki so se razkropili kot prašiči in vsak je posebej bežal v gozdove. Te večšine pogumnežev so predstavili sultanu in vsak od njih si je z različnimi vrstami uslug pridobil ugledno mesto med svojimi vrstniki in tako kot kopje izstopal od drugih.

Medtem je nevernik »Dakit«, ki je bil gospodar treh slavnih gradov »Lempog« (Lembach), »Islamica« (Schleinz) in »Rodosek« (Radnik),²² slavni nevernik, odnehal svojo trmoglavost, dal vrv pokorščine okoli svojega vratu, prišel

²² Pri turškem poimenovanju je bilo navedeno tudi drugo, očitno originalno ime, ki pa ga je spet težko preveriti.

ter postal podrejen islamskemu sultanu. Prinesel je ključne svojih gradov in jih izročil vrhovni državi. Pripovedujejo, da se je njegov položaj med vrstniki dvignil s svojo poslušnostjo.

17. septembra 1532 je bila reka Drava dosežena v pokrajini, imenovani »Üslüpün«²³, od koder je odprava krenila pred trdnjavo, imenovano Morporuk.²⁴ Tam so ostali 4 dni, da so na obrežju Drave zgradili trden most in postavili šotore za bivanje vojske.²⁵

Pisec kronike opisuje, da je ta dan mogočna vojska prešla sedem ali osem močvirij in na več mestih je bilo veliko težav. Nekaj gradov na poti je bilo osvojenih. Turško obleganje Maribora se je začelo že prej, verjetno 13. septembra. Medtem ko se je glavnina turške vojske prikazala pred mestom kasneje verjetno že omenjenega 16. septembra,²⁶ čeprav Celalzadijeva kronika navaja 17. september.²⁷

Mesto so hoteli zavzeti z avtoriteto pomena dravskega mostu – prek le-tega so hoteli prečkati reko.²⁸ En oddelek se je utaboril tik pred mestom in ga s ponavljajočimi se napadi hotel zavzeti, drugi pa so jugozahodno od mesta že iskali možnost ugodnega rečnega prehoda.

Mogočni sultan Sulejman je kmalu spoznal, da se je mesto odločilo za obrambo pod vodstvom mestnega sodnika Krištofa Willenreinerja.

Sultanu se je z mogočno vojsko mudilo domov; zato ni razmišljal o daljšem obleganju. Čeprav je obrambi kmalu pričelo primanjkovati streliva, se je moral odpovedati vkorakanju v mesto in prečkanju reke čez most. Iz rečnih mlinov in lesa oziroma brun, natovorjenih na številnih vozovih za prevoz hrane in drugega, so takoj pričeli na mestu nekje med Viltušem in Limbušem, kjer je desni rečni breg kazal ustrezno obliko, delati zasilni ponton čez reko. Močan in vzdržljiv most so zgradili po zamisli vrhovnega poveljnika Ibrahim paše. Peti dan, ob zori, je sultan s svojimi vezirji in vojaki prečkal most in prispel na drugo stran reke. »To je bil takšen prehod, da je bilo, kot da je Salomon tistega časa prečkal veliko morje s svojimi človeškimi in gin vojniki.«²⁹

Pisec piše, da je Morporuk utrjen s trdnim obzidjem. »Branilci so opremljeni s puškami ter do vrha napolnjeni z meči in puščicami. V njem so bili

²³ Pokrajina Üslüpün je območje današnje Slovenije.

²⁴ Turki so Maribor imenovali Morporuk.

²⁵ Celalzadijeva kronika »Tarih-i Sefer-i Zafer-Rehber-i Alaman,« Süleymaniye, Istanbul.

²⁶ V popotniškem dnevniku je naveden 16. september.

²⁷ Kronološka pot turške vojske, vezana na Maribor: 17. september (16. Safer): Prihod pred trdnjavo Morporuk, zavzeli trdnjave Lemyuh, Ashlanice, Radosik na dravski strani. 21.–23. september (20.–21. Safer): prehod čez Dravo.

²⁸ V kronološkem opisu turškega pohoda na koncu kronike je pisec zapisal, da je 17. septembra turška vojska dosegla trdnjavo Morporuk in jo zavzela.

²⁹ Celalzadijeva kronika, Tarih-i Sefer-i Zafer-Rehber-i Alaman, Süleymaniye, Istanbul.

zlobni ljudje in številni bojovníki z demonskimi obrazi. Takoj, ko so turški vojaki dosegli trdnjavo, so napadli in ko so konjeniki prispeli pred obzidje, so razjahali in postali pehota ter se začeli bojevati z neverniki. Bilo je toliko dima, da človek ni mogel videti človeka.«³⁰

Lahko si le mislimo, kako hude ure so v tistih septembrskih dneh in nočeh preživljali prebivalci Maribora. Sto tisoč glava turška vojska pod vodstvom enega najmočnejših sultanov v turški zgodovini in na drugi strani neznatna mestna obrambna posadka, ob pomanjkanju streliva, pogledu na opustošeno Dravsko polje, na goreče vasi. Sultan je gotovo besen zaradi spodletelega načrta osvojitve Dunaja ukazal uničenje celotne dežele.

Tako velik dogodek, kot je obleganje turške vojske, je med Mariborčani pustil globoke sledove. Še desetletja po turškem obleganju so nastajale zgodbe, ki so vsaka po svoje skušale opisati dogajanje v tistih dneh. Najbolj znana je pripoved o krojačku,³¹ za katerega pa zapisovalci ne navajajo izvirnega vira. Zgodba gre takole: »Prišli so Turki in hoteli zavzeti naše mesto. Prebivalci so se v mestu počutili varne. Nato so v grozi zagledali, da so pozabili mestni jarek napolniti z vodo. Ker so njihovi zakleti sovražniki že stali pred mestnimi vrati, niso mogli mestnega jarka napolniti z vodo. Nihče si ni upal iz mesta do treh ribnikov, da bi odprl zapornice in spustil vodo v jarek. Končno se javil neki pogumni krojaček. Preoblekel se je tako, da je bil podoben Turku, in skozi zahodna mestna vrata (Koroška vrata) prišel do zapornic. V tem času so bili Turki že na okopih. In ker niso v jarku videli vode, so se takoj odločili za napad ter skočili v suh mestni jarek. Toda v tem trenutku je v jarek prihrumel velikanski val vode iz treh ribnikov in ga v trenutku napolnil. Skoraj dve tretjini Turkov sta izgubili življenje v valovih. Ko so ostali Turki videli grozno smrt svojih tovarišev, so se ustrašili in si niso upali mesta ponovno napasti. Hitro so se umaknili, ne da bi prebivalcem storili kaj žalega. Tako je pogumni krojaček rešil Maribor pred zanesljivim propadom.«³²

Turško obleganje Maribora je prvovrstni zgodovinski dogodek. V zavesti, ampak le v zavesti meščanov mesta je sicer zgodba o pogumnem krojačku, kaj več pa ne premoremo.

Kószeg še vedno ohranja spomin na dan, ko je bilo mesto osvobojeno z zvonjenjem. V vasi Purbach spominja podoba kipa Turka s turbanom na dimniku; klet, kjer so janičarji pili vino, so spremenili v restavracijo; vina, ki jih tukaj strežejo, se imenujejo »Purbacher Türke« (Turk iz Purbacha); na vsaki mizi je majhna brošura, ki opisuje ta dogodek. Na koncu brošure je stavek:

³⁰ Prav tam.

³¹ V različnih zgodbah se pojavlja tudi čevljarček in hlapec.

³² Valentina Varl, Dušan Tomažič, Sašo Radovanovič, *Mariborske zgodbe*, Maribor 1997, str. 21, 22.

»Če vidite v vasi koga z mandljastimi očmi, je potomec Turka. Ohranjena so imena krajev, kot sta »Türkensturz« (turški prepad) v Pittentalu v Spodnji Avstriji in »Türkenloch« (Turška jama) v Piestingtalu v Pernitzu.

Kaj pa Maribor?

To je gotovo eden od najveličastnejših dogodkov v zgodovini mesta. Junaški branilci Maribora in mestni sodnik Krištof Willenreiner si zaslužijo v spominu Mariborčanov dostojen spomin. Oni so bili tisti, ki so se z nepredstavljivim pogumom zoperstavili mogočni turški vojski in sultanu Sulejmanu niso izročili ključev mesta, ampak so se mogočni vojski zoperstavili.

Ne samo zaradi poguma in odločnosti Mariborčanov, temveč tudi zaradi ohranjanja zgodovinskega spomina na enega najveličastnejših dogodkov mesta bi morali poskrbeti, da tisti septembrski dnevi leta 1532 ne bi potonili v pozabo. Ne bi smeli dovoliti, da izgine pravo zavedanje pomena tega dogodka za prebivalce mesta. Kulturni in tudi turistični potencial dogodka je žal povsem spregledan in neodgovorno je, da mesto nima niti enega javnega obeležja dogodka. Ne premore spominske razstave, niti monografije.

Turška vojska je v času obleganja Maribora plenila in uničevala okolico mesta. Tako je v noči z 18. na 19. september zagorelo celotno območje v okolici cerkve Sv. Petra (Malečnik) tja do Ptuja. Plenili so po celotnem Dravskem polju in uničevali tudi širšo okolico daleč proti jugu v hribovja tja do Konjic, Jurkloštra, Planine pri Sevnici, Dobrne, gradu Lindek, v Savinjsko dolino tja do Šoštanja. Eno krdelo se je zapodilo v smeri Koroške, a so jih pri Sv. Lovrencu dvakrat odbili in so se morali umakniti. Plenili pa so tudi v nadaljevanju pohoda, ko so prečkali Dravo.³³

Ob koncu opisa pohoda sultanove armade je pisec zapisal: »Ker je znano, da je bil zlobni sovražnik s hudobnim očesom s sabljo razpršen, se razume, da se ni mogel upreti. Obupal je, da bi dvignil zastavo islama, zato smo uničili sovražnike vere in ljudje tam so se spremenili v čredo brez pastirja. Od vrha do tal so bile opustošene njihove pokrajine; s konjskimi kopiti smo jih raztrgali na kose; njihove žene in otroci pa so bili ujeti in ponižani v rokah zmagovitega vojaka. Njihovi voditelji so bili takoj dani na meč in usmrčeni. Predvideni cilj je bil plen in ujetniki ter varno potovanje iz dežele obsojenih nevernikov v Anatolijo, deželo blaženosti.«

Paša, ki je bil zmagovalec, je bil odlikovan z milostjo in blagoslovom sultana za to osvojitve, od katerih je bila vsaka tako dragocena kot nebeška oblačila in vredna vsega poklona. Iz džihada je dosegel tisoč vreč zlata in srebra, tako veliko, da je bilo nemogoče izračunati.

³³ O nadaljevanju pohoda in ropanju okolice Maribora je v Celalzadijevi kroniki le malo zapisano; težko berljiva so predvsem poturčena imena krajev.

In tudi poveljniki provinc, ki so bili v službi pri osvajanju trdnjav in so bili tovariši v službi pri osvajanju trdnjav, so prav tako prejeli poklone v zlatu in srebru.«³⁴

22. novembra se je turška vojska vrnila v Istanbul. Ulice mesta so bile okrašene; bazarji so bili odprti tudi ob večerih; potekale so proslave. »Okrožja Galata, Üsküdar in Eyüp so bila osvetljena pet noči. Sultan je preoblečen ponoči obiskoval mesto. Gostije so prirejali pet dni in noči.«³⁵

ZAKLJUČEK

Z nastopom sultana Sulejmana, ki si je zelo želel osvojiti Dunaj, je za slovenski prostor nastopilo tretje obdobje turških vpadov. Tako se je sultan Sulejman leta 1532 ponovno odpravil nad Dunaj s približno enako množino vojaštva kot tri leta poprej. Vendar se je moral že na severozahodu Ogrske obrniti proti domu. Nekaj manj kot 140.000 vojakov in spremljevalnega osebja se je septembra vračalo čez Štajersko mimo Lipnice, Maribora in Ptuja. Pri Mariboru so čez Dravo v nekaj dneh zgradili zasilen most ter zahtevali predajo mesta. Ker se Maribor ni vdal, so ga oblegali, nato pa nadaljevali pot proti Ptuj na Hrvaško.

V dveh turških rokopisih, ki sta objavljena v članku in ju hrani rokopisna čitalnica Süleymaniye v Istanbulu najdemo veliko zanimivosti, ki so pomembne za zgodovino naših krajev; pomagajo k razumevanju osmanske družbe tistega časa in njenem vplivu predvsem na območje Balkana ter so hkrati pomembni tudi za razumevanje osmansko-madžarsko-habsburških odnosov.

V članku sta objavljena dva turška rokopisa, ki prikazujeta turški vojaški pohod leta 1532 na Dunaj. To sta dnevnik vojaškega pohoda pod naslovom *Tarih-i Sefer-i Zafer-i Alaman* in t. i. Celalzadijeva kronika »*Tarih-i Sefer-i Zafer-Rehber-i Alaman*« (Zgodovina nemške ekspedicije), kjer najdemo v epski obliki podrobnejši zapis o tem turškem pohodu. V obeh rokopisih so nas zanimali predvsem dogodki septembra 1532, ko je turška vojska oblegala Maribor.

V dnevniku vojaškega pohoda so na kratko opisane dejavnosti osmanske vojske iz dneva v dan. V članku je podan podrobnejši pregled dogodkov v času od 10. do 27. septembra 1532. To so dnevi, ko je bila turška vojska v bližini Maribora ali so mesto neposredno ogrožali. Tako je mogoče za dogodke v zvezi s prečkanjem Drave v bližini Maribora (Turki ga imenujejo Morporuk)

³⁴ Celalzadijeva kronika »*Tarih-i Sefer-i Zafer-Rehber-i Alaman*,« Süleymaniye, Istanbul.

³⁵ *Tarih-i Sefer-i Zafer-i Alaman*, Süleymaniye, Istanbul.

ugotoviti, da je prišla mogočna turška vojska pred Maribor 16. septembra. Še isti dan je vojska oblegala trdnjavo Morporuk in začela graditi most na reki Dravi. Tudi 17., 18. in 19. septembra so gradili most čez Dravo in ker meščani niso predali ključa mesta, je turška vojska nadaljevala s silovitimi obleganji. 20. septembra je bil most dokončan in začel se je prehod turške vojske čez Dravo, ki je trajal še naslednji dan.

Za pojasnitev turškega pohoda in dogodkov septembrskih dni l. 1532 je pomembna še Celalzadijeva kronika, ki obsega 180 strani, od tega 14 strani obdobja med 30. avgustom in 27. septembrom. Kronist navaja, da je turška vojska prišla pred reko Dravo 17. septembra 1532, torej dan kasneje, kot je navedeno v dnevniku vojaškega pohoda. V kroniki je v epski obliki podrobneje navedeno, da se je del vojske utaboril tik pred mestom in ga s ponavljajočimi napadi skušal zavzeti, hkrati pa so jugozahodno od mesta že iskali možnost ugodnega rečnega prehoda.

LITERATURA

Feridun Emecen, Kanuni Sultan Süleyman ve Zamanı, (Sultan Suleiman and His Time), Türk Tarih Kurumu, 2022.

M. Akif Erdoğan, »Kanuni Sultan Süleyman'ın 1532 Tarihli Alman Seferi Ruznamesi« Tarih İncelemeleri Dergisi, XXIX/1, 2014. DOI: <https://doi.org/10.18513/egetid.69165>

Halil Inalcik, Osmanlije, Osvajanje, Osmansko carstvo, Odnosi s Evropom, Sarajevo 2020.

Valentina Varl, Dušan Tomažič, Sašo Radovanovič, Mariborske zgodbe, Maribor 1997.

Ivan Zelko, Zgodovina Prekmurja, Murska Sobota 1996.

VIRI

Celalzadijeva kronika »Tarih-i Sefer-i Zafer-Rehber-i Alaman,« Süleymaniye, Istanbul.
Tarih-i Sefer-i Zafer-i Alaman, Süleymaniye, Istanbul.

Spletni vir

Purbach'ın Simgesel Efsanesi »Purbach Turk«, <https://www.aktuel.at/index.php/9-grid/2901-purbach-n-simgesel-efsanesi-purbach-tuerk>.

TURŠKI POHOD LETA 1532, ZNAN KOT NEMŠKI POHOD ALI ALAMAN SEFERI

Povzetek

V dveh turških rokopisih, ki sta objavljena v članku in ju hrani rokopisna čitalnica Suleymany v Istanbulu, najdemo veliko zanimivosti, ki so pomembne za zgodovino naših krajev; pomagajo k razumevanju osmanske družbe tistega časa in njenem vplivu predvsem na območje Balkana ter so hkrati pomembni tudi za razumevanje osmansko-madžarsko-habsburških odnosov.

V članku sta objavljena dva turška rokopisa, ki prikazujeta turški vojaški pohod leta 1532 na Dunaj. To sta dnevnik vojaškega pohoda pod naslovom *Tarih-i Sefer-i Zafer-i Alaman* in t. i. Celalzadijeva kronika »*Tarih-i Sefer-i Zafer-Rehber-i Alaman*« (Zgodovina nemške ekspedicije), kjer najdemo v epski obliki podrobnejši zapis o tem turškem pohodu. V obeh rokopisih so nas zanimali predvsem dogodki septembra 1532, ko je turška vojska oblegala Maribor.

V dnevniku vojaškega pohoda so na kratko opisane dejavnosti osmanske vojske iz dneva v dan. V članku je podan podrobnejši pregled dogodkov v času od 10. do 27. septembra 1532. To so dnevi, ko je bila turška vojska v bližini Maribora ali so mesto neposredno ogrožali. Tako je mogoče za dogodke v zvezi s prečkanjem Drave v bližini Maribora (Turki ga imenujejo Morporuk) ugotoviti, da je prišla mogočna turška vojska pred Maribor 16. septembra. Še isti dan je vojska oblegala trdnjavo Morporuk in začela graditi most na reki Dravi. Tudi 17., 18. in 19. septembra so gradili most čez Dravo in ker meščani niso predali ključa mesta, je turška vojska nadaljevala s silovitimi obleganji. 20. septembra je bil most dokončan in začel se je prehod turške vojske čez Dravo, ki je trajal še naslednji dan.

Za pojasnitev turškega pohoda in dogodkov septembrskih dni l. 1532 je pomembna še Celalzadijeva kronika, ki obsega 180 strani, od tega 14 strani obdobja med 30. avgustom in 27. septembrom. Kronist navaja, da je turška vojska prišla pred reko Dravo 17. septembra 1532, torej dan kasneje, kot je navedeno v dnevniku vojaškega pohoda. V kroniki je v epski obliki podrobneje navedeno, da se je del vojske utaboril tik pred mestom in ga s ponavljajočimi napadi skušal zavzeti; hkrati so jugozahodno od mesta že iskali možnost ugodnega rečnega prehoda.

Oba vira sta zapisana v stari turščini, v kateri je okoli 20 % arabskih besed in v arabski pisavi.

THE TURKISH CAMPAIGN OF 1532, KNOWN AS THE GERMAN CAMPAIGN OR THE ALAMAN SEFERI

Summary

The two Turkish manuscripts published in this article, which are archived in the Suleymaniye Manuscript Reading Room in Istanbul, contain a wealth of intriguing information pertinent to the history of our region. They facilitate a deeper comprehension of Ottoman society during that era and its impact, particularly in the Balkans, while also offering invaluable insights into the intricate dynamics of Ottoman-Hungarian-Habsburg relations.

This article presents two Turkish manuscripts that depict the Turkish military campaign against Vienna in 1532. These are the diary of the military campaign, entitled *Tarih-i Sefer-i Zafer-i Alaman*, and Celalzadi's chronicle, *Tarih-i Sefer-i Zafer-Rehber-i Alaman* (History of the German Expedition). The latter provides a more detailed account of the

Turkish campaign in epic form. The focus of this study is on the events of September 1532, when the Turkish army besieged Maribor, as documented in both manuscripts.

The military campaign diary provides a concise account of the day-to-day activities of the Ottoman army. The article provides a more comprehensive overview of the events that transpired between the 10th and 27th of September, 1532. These were the days during which the Ottoman military forces were situated in proximity to, or otherwise posed a threat to, the city of Maribor. It can thus be established that a formidable Turkish army arrived in front of Maribor on 16 September, having crossed the Drava River near the city. This event is referred to in Ottoman sources as the 'crossing of the Morporuk'. On the same day, the army initiated a siege of the Morporuk fortress and commenced construction of a bridge across the Drava River. On 17, 18 and 19 September, the bridge across the Drava River was also constructed. However, as the townspeople did not surrender the key to the city, the Turkish army continued its intense siege. On 20 September, the bridge was completed, and the Turkish army commenced its crossing of the Drava River, which continued until the following day.

Another significant source for elucidating the Turkish campaign and the events of the September Days of 1532 is Celalzadi's Chronicle, which comprises 180 pages, including 14 pages on the period between 30 August and 27 September. The chronicler states that the Turkish army arrived at the Drava River on 17 September 1532, which is a day later than the date of the military campaign. The chronicle provides a detailed account of the Turkish army's encampment just outside the town and their repeated attacks on it in an attempt to take it. Concurrently, they were seeking a favourable river crossing to the south-west of the town.

Both sources are written in Old Turkish, which contains approximately 20% Arabic words and is written in Arabic script.

DER TÜRKENEINFALL VON 1532, BEKANNT ALS DER DEUTSCHE FELDZUG ODER ALAMAN SEFERI

Zusammenfassung

Die in diesem Artikel thematisierten türkischen Manuskripte, welche im Suleymaniye Manuskript-Lesesaal in Istanbul aufbewahrt werden, beinhalten eine Vielzahl an interessanten Fakten, welche für die Geschichte unserer Region von hoher Relevanz sind. Durch die Analyse dieser Quellen lässt sich die osmanische Gesellschaft und ihr Einfluss, insbesondere auf dem Balkan, besser nachvollziehen. Zudem tragen sie zu einem umfassenderen Verständnis der osmanisch-ungarisch-habsburgischen Beziehungen bei.

In diesem Artikel sind zwei türkische Manuskripte veröffentlicht, die den Türkeneinfall in Wien im Jahr 1532 schildern. Es handelt sich dabei um das Tagebuch des militärischen Feldzuges mit dem Titel *Tarih-i Sefer-i Zafer-i Alaman* und die so genannte Chronik von Celalzadi „*Tarih-i Sefer-i Zafer-Rehber-i Alaman*“ (Geschichte der deutschen Expedition), in der wir eine ausführlichere Darstellung dieses Türkeneinfalles in epischer Form finden. In beiden Manuskripten gilt unser Interesse vor allem den Ereignissen im September 1532, als die türkische Armee Maribor belagerte.

Im Tagebuch des militärischen Feldzuges werden die täglichen Aktivitäten des osmanischen Heeres in kurzer Form dargelegt. Der folgende Artikel gibt einen detaillierteren Überblick über die Ereignisse vom 10. bis 27. September 1532. Dies umfasst die Tage, an denen sich das türkische Heer in der Nähe von Maribor aufhielt oder die Stadt unmittelbar

bedrohte. In Bezug auf die Ereignisse im Zusammenhang mit der Drauüberquerung bei Maribor (von den Türken Morporuk genannt) lässt sich feststellen, dass ein gewaltiges türkisches Heer am 16. September vor Maribor eintraf. Am selben Tag begann die Armee mit der Belagerung der Festung Morporuk und dem Bau einer Brücke über die Drau. In der Folge wurden am 17., 18. und 19. September die Arbeiten am Brückenbau über die Drau fortgesetzt. Da die Stadtbewohner den Schlüssel zur Stadt nicht herausgaben, setzte das türkische Heer seine heftige Belagerung fort. Am 20. September wurde die Brücke fertiggestellt, woraufhin das türkische Heer mit der Überquerung der Drau begann, welche bis zum darauffolgenden Tag andauerte.

Ein weiteres wichtiges Dokument zur Erläuterung des Türkeneinfalls und der Ereignisse in den Septembertagen des Jahres 1532 ist die Chronik von Celalzadi, die 180 Seiten umfasst, darunter 14 Seiten über den Zeitraum zwischen dem 30. August und dem 27. September. Der Chronist gibt an, dass das türkische Heer am 17. September 1532 an der Drau eintraf, also einen Tag später als verzeichnet im Tagebuch des militärischen Feldzugs. Die Chronik berichtet in epischer Form, dass ein Teil des Heeres vor der Stadt lagerte und wiederholt versuchte, sie einzunehmen; gleichzeitig suchte man südwestlich der Stadt bereits nach einem günstigen Flussübergang.

Beide Quellen sind in alttürkischer Sprache, die etwa 20% arabische Wörter enthält, und in arabischer Schrift verfasst ist.